

LATVIJAS REPUBLIKAS SATVERSMES TIESAS KOLĒĢIJA

Jura Alunāna iela 1, Rīga, LV 1010

Tālrunis: 67830735, 67210274 Fakss: 67830770
e-mail: tiesa@satv.tiesa.gov.lv

LĒMUMS PAR ATTEIKŠANOS IEROSINĀT LIETU

Rīgā

2020. gada 4. jūnijā

Satversmes tiesas 2. kolēģija šādā sastāvā: kolēģijas priekšsēdētāja Sanita Osipova, tiesneši Aldis Laviņš un Gunārs Kusiņš,

kolēģijas sēdē izskatījusi Satversmes tiesā saņemto [...] (turpmāk – Pieteikuma iesniedzējs) pieteikumu par lietas ierosināšanu (pieteikums Nr. 103/2020),

konstatēja:

1. Pieteikuma iesniedzējs lūdz Satversmes tiesu:

1.1. atzīt Komerclikuma 169. panta pirmo un trešo daļu (turpmāk – apstrīdētās normas) par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) 90. pantam un 105. panta pirmajam un trešajam teikumam;

1.2. apturēt Rīgas apgabaltiesas (datums) sprieduma lietā (numurs) izpildi.

2. Komerclikuma 169. panta pirmā daļa noteic: „Valdes un padomes loceklim savi pienākumi jāpilda kā krietnam un rūpīgam saimniekam”.

Saskaņā ar šā panta trešo daļu valdes un padomes loceklis neatbild par zaudējumiem, ko tas nodarījis sabiedrībai, ja pierāda, ka rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks.

3. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 20. panta piektajai daļai, lemjot par to, vai uz saņemtā pieteikuma pamata lieta ir ierosināma, kolēģija izvērtē, vai:

- 1) lieta ir piekritīga Satversmes tiesai;
- 2) iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu;

- 3) pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 18.–19.³ panta prasībām;
- 4) pieteikums nav iesniegts par jau izspriestu prasījumu;
- 5) pieteikumā ietvertais juridiskais pamatojums vai faktisko apstākļu izklāsts pēc būtības ir mainījies salīdzinājumā ar iepriekš iesniegto pieteikumu, par kuru lēmusi kolēģija.

4. Satversmes tiesas likuma 16. panta 1. punkts noteic, ka Satversmes tiesa izskata lietas par likuma atbilstību Satversmei. Līdz ar to šā lēmuma 1.1. apakšpunktā norādītais prasījums ir piekritīgs Satversmes tiesai.

5. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 17. panta pirmās daļas 11. punktu persona pieteikumu Satversmes tiesā var iesniegt tikai Satversmē noteikto pamattiesību aizskāruma gadījumā.

No pieteikuma un tam pievienotajiem dokumentiem izriet, ka Pieteikuma iesniedzējs bijis Latvijā reģistrētas kredītiestādes valdes loceklis. Ar tiesas spriedumu minētā kredītiestāde pasludināta par maksātnespējīgu. Maksātnespējas procesa administrators cēlis tiesā prasību pret bijušajiem kredītiestādes valdes locekļiem, tostarp Pieteikuma iesniedzēju, par zaudējumu atlīdzību. Tiesa, citstarp pamatojoties uz apstrīdētajām normām, prasību apmierinājusi, jo secinājusi, ka Pieteikuma iesniedzējs nav rīkojies kā krietns un rūpīgs saimnieks. Tādējādi apstrīdētās normas Pieteikuma iesniedzējam ir piemērotas, un pieteikumā ir norādīts uz viņam Satversmē noteikto pamattiesību iespējamo aizskārumu.

Līdz ar to Pieteikuma iesniedzējs ir tiesīgs iesniegt pieteikumu, ievērojot konstitucionālajai sūdzībai Satversmes tiesas likumā noteiktās prasības.

6. Atbilstoši Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajai daļai persona var iesniegt konstitucionālo sūdzību Satversmes tiesai vienīgi gadījumā, ja viņa ir izmantojusi visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem vai arī tādu iespēju nav.

No pieteikuma secināms, ka Pieteikuma iesniedzējs ir izmantojis visas iespējas aizstāvēt savas tiesības ar vispārējiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, jo ir pārsūdzējis pirmās instances tiesas spriedumu par zaudējumu atlīdzības piedziņu.

Satversmes tiesas likuma 19.² panta ceturtās daļas pirmais teikums nosaka: „Konstitucionālo sūdzību (pieteikumu) Satversmes tiesai var iesniegt sešu mēnešu laikā pēc pēdējās institūcijas nolēmuma spēkā stāšanās.”

Konkrētajā gadījumā termiņš konstitucionālās sūdzības iesniegšanai ir skaitāms no Augstākās tiesas (datums) rīcības sēdes lēmuma par atteikšanos ierosināt kasācijas tiesvedību lietā (numurs) pieņemšanas dienas, tas ir, no (datums). Pieteikums Satversmes tiesā saņemts 2020. gada 18. maijā. Tādējādi minētais sešu mēnešu termiņš ir ievērots.

Līdz ar to pieteikums atbilst Satversmes tiesas likuma 19.² panta otrajā daļā un ceturtās daļas pirmajā teikumā noteiktajām prasībām.

7. Saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 18. panta pirmās daļas 4. punktu pieteikumā ir jānorāda juridiskais pamatojums. Par juridisko pamatojumu Satversmes tiesas likuma izpratnē atzīstama juridiskā argumentācija, kurā pamatota apstrīdētās normas neatbilstība pieteikumā norādītajai augstāka juridiska spēka tiesību normai. Turklāt saskaņā ar Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu Satversmes tiesa var atteikties ierosināt lietu, ja konstitucionālajā sūdzībā sniegtais juridiskais pamatojums ir acīmredzami nepietiekams prasījuma apmierināšanai.

Pieteikumā norādīts, ka apstrīdētās normas ierobežo Pieteikuma iesniedzējam Satversmes 105. panta pirmajā un trešajā teikumā noteiktās tiesības uz īpašumu. Pamattiesību ierobežojums neesot noteikts ar pienācīgā kārtībā pieņemtu likumu, jo apstrīdētās normas nav pietiekami skaidri un saprotami formulētas un neatbilst Satversmes 90. pantam. Proti, no apstrīdētajām normām neesot skaidri izsecināms jēdziena „krietns un rūpīgs saimnieks” tvērums. Šo tiesību normu patieso jēgu neesot iespējams noskaidrot arī ar interpretācijas metožu palīdzību. Tādējādi, pat nepieciešamības gadījumā konsultējoties, persona nevarot izsecināt, par kādām darbībām tai iestāsies atbildība atlīdzināt zaudējumus.

Satversmes tiesa ir secinājusi: lai cik precīzi un skaidri būtu formulētas tiesību normas, to saturs vienmēr būs noskaidrojams interpretācijas ceļā. Tā kā likumi pēc savas juridiskās dabas ir abstrakti uzvedības priekšraksti, to formulējums nevar būt absolūti precīzs. Viena no tiesiskā regulējuma izstrādes tehnikām ir vispārīgu apzīmējumu izmantošana izsmeļoša uzskaitījuma vietā (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 18.1. punktu*). Tiesību norma ir atzīstama par neskaidru tad, ja ar interpretācijas

metožu palīdzību nav iespējams noskaidrot tās patieso jēgu (*sk. Satversmes tiesas 2011. gada 30. marta sprieduma lietā Nr. 2010-60-01 15.2. punktu*).

Satversmes tiesa ir arī secinājusi, ka ģenerālklausulu jeb atklātu juridisku jēdzienu iestrādāšana likumā ir pieļaujama, ja kopumā ir skaidrība par to mērķi, tvērumu un saistībā ar tiem paredzētajām sekām. Ģenerālklausulas piemērošanas gadījumā tās konkretizācijai var tikt izmantotas juridiskas vadlīnijas, kas izriet no visu tiesību avotu kopuma (*sk. Satversmes tiesas 2017. gada 21. decembra sprieduma lietā Nr. 2017-03-01 16.2. punktu*).

Satversmes tiesa jau ir aplūkojusi apstrīdētajā normā noteikto krietna un rūpīga saimnieka ģenerālklausulu saistībā ar garantētās atlīdzības izmaksu noguldītājiem un secinājusi, ka valdes loceklim kā komercsabiedrības dalībnieku uzticības personai, kam uzticēta svešas mantas pārvaldīšana, jāsekmē sabiedrības mērķu sasniegšana – dalībnieku ekonomisko interešu īstenošana. Līdz ar to valdes loceklim ir jābūt lojālam gan pret komercsabiedrību kā patstāvīgu tiesību subjektu, gan arī pret visu tās dalībnieku ekonomiskajām interesēm un atbilstoši Komerclikuma 169. panta pirmajai daļai jāpilda savi pienākumi kā krietnam un rūpīgam saimniekam.

Komerclikuma 169. panta pirmajā daļā lietotais jēdziens „krietns un rūpīgs saimnieks” ir ģenerālklausula, no kuras atbilstoši, piemēram, komercsabiedrības lielumam, komercdarbības veidam vai situācijai tirgū ir atvasināmi konkrēti valdes locekļa amata pienākumi. Krietna un rūpīga saimnieka iezīmes veido virkne objektīvu pienākumu, citastarp pienākums ievērot likumus, statūtus un dalībnieku sapulces lēmumus, pienākums būt lojālam un izvairīties no lēmumu pieņemšanas interešu konflikta situācijā, kā arī pienākums uz izsvērtas informācijas pamata pieņemt ekonomiski pamatotus lēmumus. Būtisks kritērijs komercsabiedrības valdes locekļa darbības tiesiskuma izvērtēšanai ir viņa rīcības atbilstība konkrētās komercsabiedrības darbības mērķiem. Valdes loceklim ir pienākums pastāvīgi kontrolēt un pārzināt komercsabiedrības finansiālo stāvokli. Tādējādi valdes locekļa atbildība saglabājas arī tādos gadījumos, kad viņš nav spējis adekvāti novērtēt komercsabiedrības finansiālo stāvokli. Krietna un rūpīga saimnieka gādības pienākums ir kreditoru interešu aizsardzības instruments, kura pamatfunkcija ir nodrošināt to, lai komercsabiedrība tiek labi pārvaldīta un nenonāk līdz maksātnespējai. Valdes loceklis nevar aizbildināties ar nespēju pildīt sava amata pienākumus, jo viņam ir jārīkojas tādā veidā, kas atbilst komerciālās attiecības regulējošajiem principiem, komerciālajai praksei un valdošajiem priekšstatiem

par komercsabiedrības labu pārvaldīšanu (*sk. Satversmes tiesas 2014. gada 13. jūnija sprieduma lietā Nr. 2014-02-01 14.2.2. punktu*).

Ņemot vērā minētās Satversmes tiesas atziņas, pieteikumā nav pamatots, ka apstrīdētajās normās lietotā jēdziena „krietns un rūpīgs saimnieks” saturiskā nozīme nav skaidra. Pieteikumā nav arī pamatots, kādēļ no Satversmes 90. panta izrietētu likumdevēja pienākums „krietna un rūpīga saimnieka” konkrētus pienākumus izsmēļoši norādīt likumā.

Pieteikumā arī norādīts, ka brīdī, kad Pieteikuma iesniedzējs bija valdes loceklis, judikatūra un tiesību doktrīna, kas bija izveidojusies attiecībā uz apstrīdēto normu piemērošanu, esot bijusi ļoti vispārīga un attiekusies uz citiem faktiskajiem apstākļiem nekā Pieteikuma iesniedzēja situācija. Tomēr Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tam, vai iepriekš jau ir izveidojusies judikatūra vai tiesu prakse par konkrētas tiesību normas interpretāciju, nevar būt izšķirošas nozīmes, izvērtējot šīs tiesību normas skaidrību un paredzamību, ja vien tās saturu iespējams noskaidrot ar tiesību normu interpretācijas metodēm (*sk. Satversmes tiesas 2019. gada 21. februāra sprieduma lietā Nr. 2018-10-0103 21. punktu*).

Pieteikuma iesniedzējs norāda, ka apstrīdētajā normā ietvertajam pamattiesību ierobežojumam ir leģitīms mērķis, tomēr tas neesot samērīgs, jo esot citi leģitīmā mērķa sasniegšanas līdzekļi. Turklāt labums, ko sabiedrība iegūstot no apstrīdētajām normām neesot lielāks par Pieteikuma iesniedzēja tiesību uz īpašumu ierobežojumu. Tomēr pieteikumā nav norādīti konkrēti alternatīvi līdzekļi. Turklāt Satversmes tiesa jau ir atzinusi, ka saudzējošāks līdzeklis ir nevis jebkurš cits, bet tikai tāds līdzeklis, ar kuru var sasniegt leģitīmo mērķi vismaz tādā pašā kvalitātē (*sk., piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 7. oktobra sprieduma lietā Nr. 2010-01-01 14. punktu*).

Līdz ar to pieteikumā sniegtais juridiskais pamatojums par apstrīdēto normu iespējamo neatbilstību Satversmes 90. pantam, kā arī 105. panta pirmajam un trešajam teikumam ir uzskatāms par acīmredzamu nepietiekamu prasījuma apmierināšanai.

8. Ievērojot to, ka lieta Satversmes tiesā nav ierosināma, šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādītais lūgums ir atstājams bez izskatīšanas.

Ņemot vērā konstatēto un pamatojoties uz Satversmes tiesas likuma 20. panta sesto daļu, Satversmes tiesas 2. kolēģija

nolēma:

1. Atteikties ierosināt lietu pēc [...] pieteikuma (pieteikums Nr. 103/2020).
2. Atstāt bez izskatīšanas šā lēmuma 1.2. apakšpunktā norādīto lūgumu.

Lēmums nav pārsūdzams.

Kolēģijas priekšsēdētāja

S. Osipova